

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Актуальність наукового дослідження обраної теми обумовлена необхідністю конкретизації можливих шляхів ліквідації фінансових дисбалансів через дослідження проблем фіскальної сфери та шляхів забезпечення фіскальної безпеки України в умовах складних геополітичних і фінансових потрясінь. З позиції безпекознавства, фіскальна безпека держави (ФБД) передбачає забезпеченість держави необхідними фінансовими ресурсами та ефективність їх використання з метою сприяння зростанню реального сектора економіки, формування належного рівня соціального захисту населення, підвищення рівня добробуту нації, забезпечення фінансової стійкості та стабільності. Саме тому забезпечення ФБД на високому рівні слід розглядати як один із ключових векторів реалізації стратегічних пріоритетів у фінансово-економічній сфері.

Своєчасний моніторинг рівня ФБД дозволяє відстежити можливі негативні фінансові явища та потенційні загрози, які сприяють посиленню депресивних економічних тенденцій, виявити джерела витоку існуючих загроз з метою оперативного та своєчасного реагування на них, реалізувати необхідні заходи щодо покращення функціонування фіскального сектору, що позитивно впливатиме на розвиток фінансової системи держави загалом.

Враховуючи вищевикладене, можна стверджувати, що дисертаційна робота, в якій здійснено наукове обґрунтування теоретичних, методологічних та практичних аспектів забезпечення ФБД, є своєчасною й актуальною.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження проблематики забезпечення ФБД засноване на провідних ідеях, висновках і узагальненнях у сфері функціонування та забезпечення національної безпеки та її структурних елементів вітчизняними і зарубіжними вченими-економістами. Зокрема, значний внесок у розвиток сучасної теорії національної, економічної та фінансової безпеки зробили Л. Абалкін, О. Барановський, В. Бегма, З. Варналій, Т. Васильців, О. Власюк, В. Геєць, В. Горбулін, М. Єрмошенко, Я. Жаліло, О. Косевцов, Б. Кузін, О. Куклін, Д. Львов, О. Ляшенко, Я. Малик, В. Мартинюк, А. Мокій, В. Мунтіян, І. Недін, П. Пашко, А. Сухоруков, О. Татаркін, Ю. Харазішвілі та ін.

Теоретичні та практичні аспекти реалізації фіскальної політики розкриті у наукових працях Л. Аведяна, Л. Бабич, В. Базилевича, Ю. Іванова, О. Кириленко, А. Крисоватого, Т. Куценко, І. Луніної, В. Мельника, Ц. Огня, А. Соколовської, В. Федосова, О. Шарова, К. Швабія, С. Юрія, Ф. Ярошенка та ін.

Вагому роль у розкритті сутності ФБД відіграли наукові напрацювання зарубіжних вчених: Ш. Бланкарта, І. Джубека, С. Кожея, Й. Кукулки, Д. Олвея, Дж. Стігліца, В. Фехлера, у яких відображено теоретичні засади безпеки та проблеми фінансів.

Вищезгадані праці слугували основою для формування авторського бачення сутності ФБД, дозволили поглибити знання стосовно потенційних чинників і загроз ФБД, сприяли конкретизації індикаторів для здійснення інтегральної оцінки рівня фіскальної безпеки України. Разом з тим, попри існування численних досліджень теоретичного, методологічного та практичного аспектів функціонування фіскальної сфери й обґрунтування шляхів використання фіскальних важелів для забезпечення

економічної безпеки України, у сучасній вітчизняній та зарубіжній науковій думці існує недостатньо напрацювань щодо концептуальних засад ФБД та шляхів її забезпечення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у рамках науково-дослідних робіт кафедри фінансово-економічної безпеки і кафедри податків та фіскальної політики Тернопільського національного економічного університету. Основні положення та висновки дисертації знайшли своє відображення у розробці таких тем: “Фіскально-податкове адміністрування: прагматика, проблематика та перспективи розвитку” – номер державної реєстрації 0101U005699; “Стратегічні орієнтири формування і реалізації фіскальної політики України” – номер державної реєстрації 0106U000521; “Управління митною системою держави в інтересах підвищення конкурентоспроможності національної економіки” – номер державної реєстрації 0109U000047; “Економічна злочинність в Україні: форми, прояви та способи попередження” – номер державної реєстрації 0114U000571. Роль автора дисертаційного дослідження у виконанні вищеперелічених тем полягає у розробці теоретико-методологічних засад підвищення рівня ФБД, методики її оцінки, дослідженні потенційних можливостей покращення стану фіскальної безпеки України.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є наукове обґрунтування сутності поняття “фіскальна безпека держави”, визначення концептуальних і методичних підходів до оцінки її рівня та обґрунтування рекомендацій щодо стратегічних напрямів забезпечення ФБД у контексті слідування національним економічним інтересам України.

Для досягнення визначеної мети ставилися такі наукові завдання:

- обґрунтувати сутність поняття “фіскальна безпека держави”, розкрити її теоретико-методологічні основи;
- визначити чинники, загрози й індикатори ФБД;
- дослідити зарубіжний досвід забезпечення ФБД та заходи щодо її підтримки;
- проаналізувати показники фіскальної сфери задля систематизації числових даних індикаторів ФБД та встановити їхні порогові значення;
- здійснити інтегральну оцінку рівня фіскальної безпеки України;
- з'ясувати взаємозв'язки між ФБД та іншими складовими фінансової безпеки;
- виконати моделювання та проаналізувати взаємозв'язки макроекономічних і фіскальних показників;
- обґрунтувати залежність між фіскальним потенціалом і ФБД;
- встановити проблеми та запропонувати стратегічні напрями зміцнення фіскальної безпеки України відповідно до національних економічних інтересів.

Об'єктом дослідження є фінансова складова економічної безпеки держави.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні засади забезпечення ФБД у контексті зміцнення фінансової безпеки України.

Методи дослідження. У процесі дослідження були використані як загальнонаукові, так і специфічні економіко-математичні методи. Зокрема, при обґрунтуванні сутності поняття “фіскальна безпека держави”, з'ясуванні її складових та місця в ієрархічній структурі національної безпеки держави,

конкретизації понятійно-категоріального апарату, ідентифікації чинників, загроз, систематизації індикаторів застосовано методи наукового абстрагування, спостереження, узагальнення, системного аналізу, індукції і дедукції. При дослідженні зарубіжного досвіду забезпечення ФБД та заходів щодо її підтримки використано історичний і логічний методи. Методи головних компонент, аналізу, групування, порівняння використовувалися для обґрунтування інтегрального показника фіскальної безпеки України та встановлення взаємозв'язків і взаємовпливу між ФБД та іншими складовими фінансової безпеки. Для визначення порогових значень індикаторів ФБД застосовано методи: функціональних залежностей, макроекономічного моделювання, експертних оцінок, законодавчий. Експеримент, економіко-математичне моделювання та метод оптимізації використано для відображення взаємовпливу макроекономічних і фіскальних показників, прогнозування та діагностики стану соціально-економічного розвитку України. Для обґрунтування залежності між фіскальним потенціалом та ФБД було використано методи диференціального дослідження функції на монотонність, метод побудови функції розподілу на основі статистичних даних і метод визначення числових характеристик випадкової величини за її функцією розподілу. Методи діалектичного й наукового пізнання, вимірювання, порівняльних характеристик застосовано для ідентифікації проблем функціонування фіскальної сфери та конкретизації можливих напрямків підвищення рівня ФБД.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження. Дисертаційна робота є одним із перших у вітчизняній економічній науці комплексним дослідженням, присвяченим проблемам забезпечення та зміцнення ФБД. Авторське узагальнення поглядів трактування сутності поняття ФБД, її елементів, а також встановлення взаємозв'язків із іншими складовими фінансової безпеки дають змогу стверджувати про обґрунтування концептуальних засад ФБД.

Отримані у процесі дослідження наукові результати, які характеризують наукову новизну, є особистим внеском автора й полягають у наступному:

вперше:

- науково обґрунтовано концептуальні засади ФБД, а саме: визначення поняття “фіскальна безпека держави” як здатність суб’єкта (держави, регіону) забезпечити запланований рівень фінансових надходжень до бюджетів держави з метою здійснення необхідних державних витрат і гарантування економічного суверенітету держави, її макроекономічної стабільності та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку; запропоновано складові ФБД і конкретизовано її місце в загальній ієрархії національної безпеки; виявлено взаємозв'язки між фіскальною та іншими структурними елементами фінансової безпеки, що сприяло усесторонньому пізнанню сутності явища ФБД та розвитку теорії безпекознавства;

удосконалено:

- понятійно-категоріальний апарат науки про економічну безпеку держави шляхом його доповнення та авторським трактуванням змісту дефініцій: чинники і загрози ФБД, національні інтереси у сфері ФБД, елементи системи ФБД, механізм забезпечення ФБД, моніторинг ФБД, фіскальна сфера, фіскальний потенціал, що дозволило комплексно дослідити ФБД як самостійну складову фінансової безпеки держави;

- науково-методичні підходи до оцінки рівня економічної безпеки держави за допомогою виокремлення індикаторів, що характеризують фіскальну складову й дозволяють визначити динаміку інтегрального індексу ФБД. На відміну від існуючих підходів, розрахунок інтегрального показника економічної безпеки держави запропоновано доповнити наступними індикаторами: відношення обсягу податкового боргу до ВВП, рівень трансфертів Пенсійному фонду України до загальних доходів Зведеного бюджету, рівень тінізації доходів Зведеного бюджету до ВВП, рівень трансфертів з державного бюджету до ВВП, рівень боргового навантаження на бюджет. Це сприяє вдосконаленню методики оцінки рівня економічної безпеки держави та її окремих складових шляхом більшого акцентування уваги на публічних фінансах;

- теоретико-методичні засади дослідження взаємозв'язків і взаємовпливу між ФБД та іншими складовими фінансової безпеки. На відміну від існуючих наукових напрацювань, автором обґрунтовано й аналітично підтверджено гіпотезу про існування тісного взаємозв'язку та залежності між складовими фінансової безпеки, у тому числі ФБД. Зокрема, розраховано кумулятивний вплив індикаторів фіскальної безпеки України на рівень фінансової безпеки. Такі напрацювання дозволили зробити висновки про взаємозалежність усіх елементів фінансової безпеки та їх безпосередній вплив на її загальний рівень;

- наукові підходи щодо обґрунтування впливу фіскального потенціалу на фінансовий стан держави. На відміну від наявних наукових здобутків, дослідження взаємозалежності між фіскальним потенціалом і ФБД здійснено через призму безпекознавства з використанням методів диференціального дослідження функції на монотонність, побудови функції розподілу на основі статистичних даних і визначення числових характеристик випадкової величини за її функцією розподілу. Це дозволило, з одного боку, розглянути питання визначення майбутнього рівня ФБД на основі даних про базовий рівень ФБД та планової зміни використання фіскального потенціалу, а з іншого – з'ясувати, на скільки потрібно змінити використання фіскального потенціалу, щоб досягти запланованого рівня ФБД;

набули подальшого розвитку:

- наукові напрацювання щодо ідентифікації проблем фіскальної сфери і забезпечення фіскальної безпеки України на прийнятному рівні та конкретизації можливих напрямів зміцнення ФБД на основі результатів аналізу фіскальних показників, а також вивчення зарубіжного досвіду забезпечення ФБД. Це дозволило виявити потенційні, необхідні та пріоритетні для впровадження у вітчизняну практику державного управління заходи, які сприятимуть врегулюванню та стабілізації фінансової ситуації в країні, а також уможливлять досягнення позитивних тенденцій зміни рівня фіскальної безпеки України. Зокрема, висловлено думку і аналітично доведено масштабність додаткового наповнення державної казни за рахунок використання нанотехнологій, біотехнологій та ІТ-технологій;

- підходи щодо визначення вагових коефіцієнтів індикаторів ФБД та фінансової безпеки з використанням методу головних компонент і дослідження чутливості інтегральних індексів фіскальної та фінансової безпеки до зміни їхніх індикаторів. Це дало змогу встановити міру впливу окремих індикаторів на

загальний рівень фіскальної та фінансової безпеки відповідно, з метою виокремлення тих, які мають найбільший вплив і за рахунок яких можна підвищувати загальний рівень безпеки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що теоретико-методичні основи, висновки та пропозиції автора можуть бути використані органами державної влади для стабілізації фінансового стану економіки держави через застосування фіскальних заходів. Розроблені автором науково-методичні підходи та рекомендації, що містяться у дисертаційній роботі, взято до впровадження Державною податковою службою у Хмельницькій області (довідка № 1686 від 11.02.2013 р.) та Державною фінансовою інспекцією в Хмельницькій області (довідка № 3969 від 14.04.2014 р.). Результати дослідження використовуються у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні дисциплін “Фінансова безпека”, “Основи національної безпеки України”, “Тіньова економіка та економічна безпека”, “Стратегічний та інноваційний менеджмент у сфері фінансово-економічної безпеки” (довідка № 126-15/187 від 22.01.2013 р.) та ПВНЗ “Хмельницький економічний університет” при викладанні дисциплін “Фінанси”, “Податкова система”, “Бюджетна система”, “Місцеві фінанси” (довідка № 161 від 4.07.2013 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є одноосібно виконаною науковою працею, що відображає авторський підхід до розв’язання актуального наукового завдання – розробки концептуальних засад і шляхів забезпечення ФБД. Сформовані у роботі наукові результати, що винесені на захист, одержані дисертантом самостійно та відображені у друкованих працях автора.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційної роботи були представлені й отримали схвальні відзиви на тринадцяти міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах, у тому числі на IV Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (м. Тернопіль, 2007 р.), Науково-практичній конференції, присвяченій десятиріччю науково-дослідного центру з проблем оподаткування “Тенденції і перспективи розвитку податкової системи України” (м. Ірпінь, 2008 р.), III науково-практичному семінарі з міжнародною участю “Проблеми розбудови митної системи в інтересах економічної безпеки України” (Тернопіль – Буковель, 2009 р.), IV Міжнародній науково-практичній конференції “Стратегія розвитку України у глобальному середовищі” (м. Ялта, 2010 р.), VI Міжнародній науково-практичній конференції “Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів” (м. Запоріжжя, 2011 р.), Міжнародній науково-практичній конференції “Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави” (м. Львів, 2013 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 25 наукових праць, серед яких 1 колективна монографія, 1 публікація у виданнях іноземних держав, 10 статей у наукових фахових виданнях України, 13 публікацій в інших виданнях. Загальний обсяг публікацій 8,3 д.а., з яких автору належить 7,1 д.а.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота, загальний обсяг якої становить 262 сторінки друкованого тексту, складається зі вступу, трьох розділів,

висновків, списку використаних джерел з 297 найменувань на 31 сторінці, 16 додатків на 29 сторінках. Робота містить 16 таблиць та 52 рисунка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **“Концептуальні засади фінансової безпеки держави”** досліджено сутність поняття “фінансова безпека держави”, її складові та місце в ієрархічній структурі національної безпеки, сформовано категоріальний апарат ФБД, ідентифіковано чинники, загрози й індикатори фінансової безпеки України, відображено зарубіжний досвід забезпечення ФБД.

Запропоновано авторське бачення сутності економічної дефініції “фінансова безпека держави” як здатності суб’єкта (держави, регіону) забезпечити запланований рівень фінансових надходжень до бюджетів держави з метою здійснення необхідних державних витрат і гарантування економічного суверенітету держави, її макроекономічної стабільності та реалізації стратегії соціально-економічного розвитку.

Обґрунтовано місце ФБД в загальній ієрархії національної безпеки як важливої складової фінансової безпеки держави й встановлено її складові: безпеку фінансових надходжень, безпеку державних витрат, безпеку міжбюджетних відносин. На основі використання системного аналізу й узагальнення наукових напрацювань з теорії безпекознавства сформовано понятійно-категоріальний апарат ФБД, який включає систему ФБД, механізм забезпечення ФБД, моніторинг ФБД, загрози ФБД, національні інтереси у сфері ФБД, фінансову сферу, фінансовий потенціал.

Встановлено, що на стан ФБД впливають різноманітні чинники екзогенного й ендогенного характеру. До зовнішніх чинників віднесено геополітичні інтереси, коливання валютних курсів країн-партнерів у світовому економічному просторі, конкурентоспроможність держави на міжнародному рівні та глобалізаційні економічні процеси. До внутрішніх чинників, які здійснюють вплив на стан ФБД, належать політичні, соціальні, демографічні й економічні. Останнім, в свою чергу, підпорядковані енергетичні, інноваційні та фінансові чинники.

Систематизовано перелік загроз ФБД (рис. 1) і відображено механізм їхнього виникнення.

З’ясовано, що у процесі перетворення небезпеки з можливості у дійсність виникають загрози, які мають такі стадії розвитку, як зародження, вияв та загострення і проявляються у вигляді виклику, впливу та ризику. Зазначені загрози завдають шкоди фінансовій сфері та негативно впливають на рівень ФБД.

У даному розділі дисертації запропоновано перелік індикаторів ФБД, обґрунтовано їх економічний зміст.

Дослідження зарубіжного досвіду забезпечення ФБД дало змогу визначити різноманітні заходи, що застосовувалися урядами окремих країн світу у період глобальної економічної рецесії та в умовах сучасної фінансової нестабільності щодо покращення їхнього соціально-економічного становища. Встановлено, що такі заходи пов’язані із реалізацією дій щодо стабілізації фінансової сфери й окремі з них можуть бути використані у вітчизняній практиці державного управління.

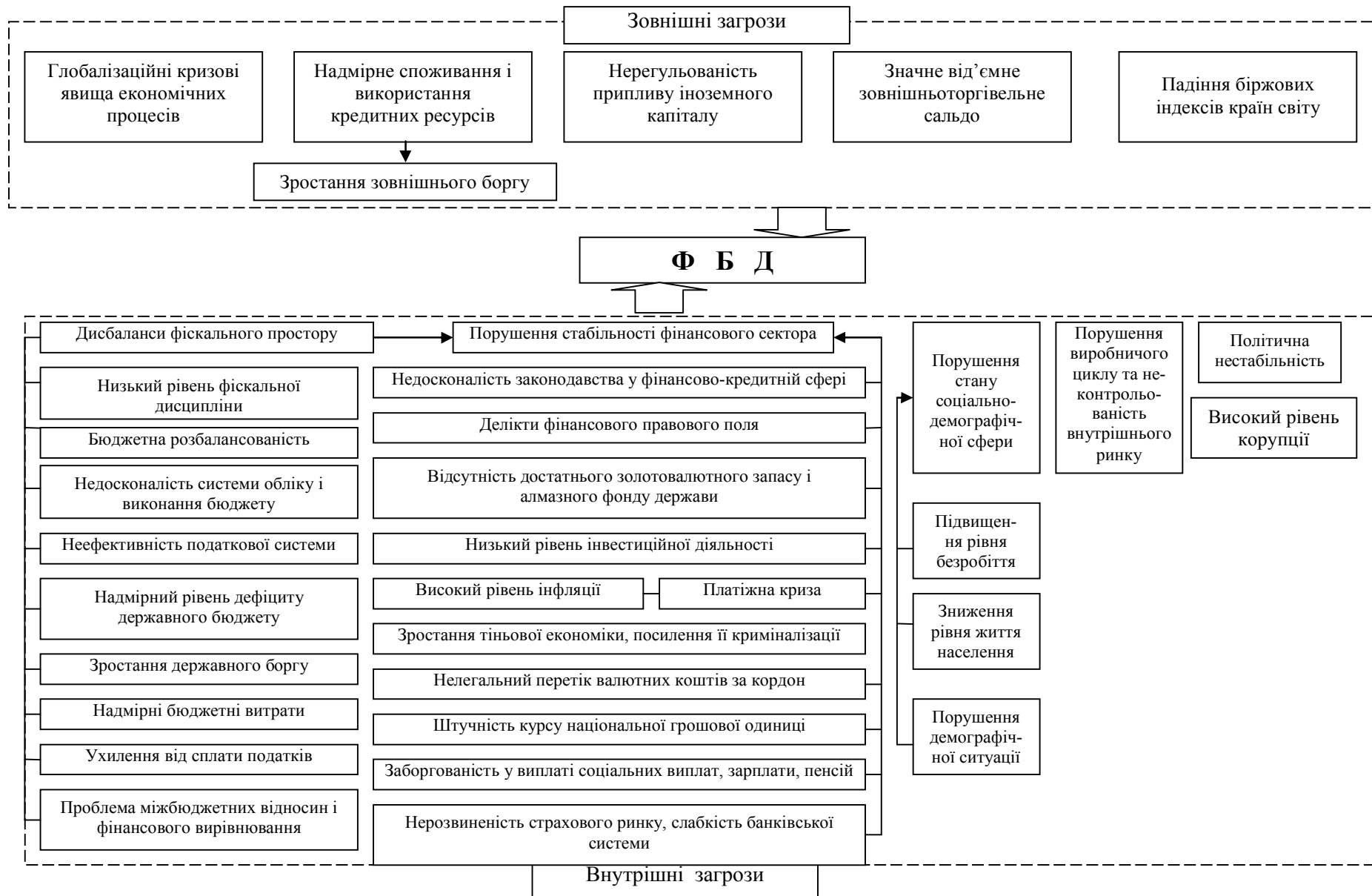


Рис. 1. Загрози фіскальній безпеці держави

Зауважено, що зміцнення ФБД можливо досягти шляхом: запровадження пруденційного регулювання фінансового стану в країні; оптимізації бюджетних витрат у раціональних межах; збільшення фіскального потенціалу за рахунок скорочення тіньового сектору національної економіки; реалізації диференційованого підходу до податкового навантаження на різні сектори національної економіки, але за умови стабільності банківської системи; застосування методів “цільових орієнтирів” при оцінці ефективності боргової політики.

У другому розділі “Аналіз та оцінка сучасного рівня фіскальної безпеки України” проаналізовано показники фіскальної сфери України за 2004 – 2013 роки, здійснено інтегральну оцінку рівня фіскальної безпеки України та відображено аналіз взаємозв’язків між ФБД та іншими складовими фінансової безпеки.

Завдяки комплексному дослідженню тенденцій основних макроекономічних і фіскальних показників вдалося систематизувати числові дані індикаторів, а за допомогою методів функціональних залежностей, макроекономічного моделювання, експертних оцінок, аналогового та законодавчого – встановити їхні порогові значення й належність до стимуляторів (S) чи дестимуляторів (D) (табл. 1).

Таблиця 1

Значення індикаторів фіскальної безпеки України

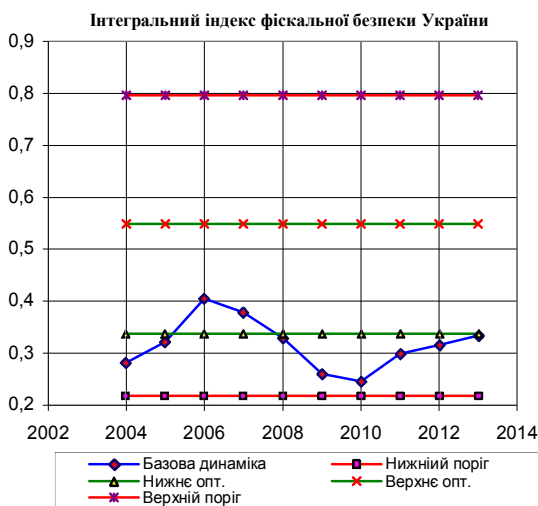
Найменування показників	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Порогові значення
1. Рівень монетизації економіки, %	36,36	43,74	47,67	54,34	54,06	53,08	55,13	52,36	54,64	62,48	S: 40; 65; 80; 100 (100*)
2. Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	26,52	30,39	31,57	30,54	31,41	29,89	29,05	30,61	31,56	30,43	S: 25; 30; 32; 36,5; (36,5)
3. Рівень дефіциту зведеного бюджету до ВВП, %	3,19	1,77	0,68	1,07	1,50	4,08	5,98	1,77	3,59	4,33	D: 5; 2; -1; 0,5; (0,5)
4. Відношення дефіциту зведеного бюджету до витрат зведеного бюджету, %	10,86	5,51	2,11	3,39	4,59	12,12	17,12	5,53	10,30	12,47	D: 12; 7; 5; 3; (2)
5. Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	24,76	17,69	14,79	12,33	19,98	33,00	39,93	36,33	36,53	40,15	D: 60; 20; 15; 10; (10)
6. Рівень боргового навантаження на бюджет, %	12,03	12,28	7,36	4,34	3,17	13,15	11,20	16,48	18,75	22,52	D: 15; 7; 5; 3; (3)
7. Рівень податкового навантаження на економіку, %	31,81	36,64	38,80	37,66	39,15	39,76	35,68	37,70	38,53	36,13	D: 30; 28; 25; 22; (22)
8. Відношення обсягу податкового боргу до ВВП, %	4,58	3,94	2,30	1,65	2,03	1,34	1,54	1,38	1,08	1,37	D: 5; 3; 1; 0,5; (0,5)
9. Частка міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів, %	42,10	43,50	46,10	43,40	44,50	46,70	49,10	52,30	55,20	41,75	D: 30; 28; 25; 20; (20)

Продовження табл. 1

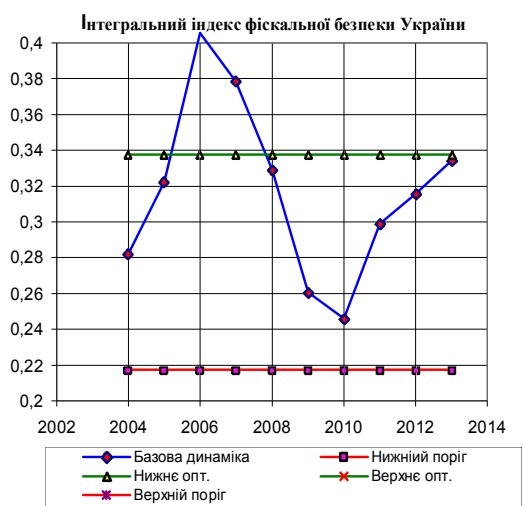
10. Рівень трансфертів з державного бюджету до ВВП, %	4,87	5,29	6,28	6,20	6,23	6,81	7,18	7,29	8,82	7,96	D: 10; 7; 4; 3; (3)
11. Рівень трансфертів Пенсійному фонду України до загальних доходів зведеного бюджету, %	6,45	4,99	5,65	11,32	11,08	16,95	20,38	14,63	14,48	18,80	D: 12; 7; 4; 3; (3)
12. Рівень інфляції (рік до попереднього року)	9,00	13,50	9,10	12,80	25,20	15,90	9,40	8,00	0,60	-0,30	D: 10; 5; 3; 2; (-0,3)
13. Рівень тівізації доходів зведеного бюджету, % до ВВП	11,91	12,13	11,04	10,83	11,51	9,96	10,89	11,79	11,06	15,83	D: 8; 6; 3; 2; (2)

Примітка: *У дужках жирним шрифтом – нормувальні коефіцієнти.

У результаті дослідження динаміки інтегрального індексу фіскальної безпеки України з'ясовано, що її рівень лише у 2006 – 2007 роках знаходився у сприятливій зоні: між нижнім і верхнім оптимальними порогами (рис. 2).



а



б

Рис. 2. Динаміка інтегрального індексу фіскальної безпеки України

Негативна динаміка інтегрального індексу фіскальної безпеки України спостерігається з 2006 по 2010 роки, що обумовлено негативними тенденціями зміни окремих індикаторів. Встановлено, що знаходження рівня фіскальної безпеки України з 2008 по 2013 роки в несприятливій зоні (між нижнім і нижнім оптимальним порогами) спричинено перебуванням окремих її індикаторів в аналогічній зоні (рис. 3).

Для встановлення вагових коефіцієнтів індикаторів фіскальної безпеки України використано метод головних компонент, зокрема метод обертання квартимакс. Дослідження ваг дозволило визначити міру впливу окремих індикаторів на інтегральний індекс фіскальної безпеки України, що є необхідною інформацією для розроблення пріоритетних заходів зміцнення ФБД. Задля обґрунтування розрахунків чутливості інтегрального індексу ФБД до зміни значень її індикативних показників

використано коефіцієнт дугової еластичності. Отримані результати свідчать про вагомий вплив на інтегральний індекс фіскальної безпеки України таких показників: “рівень трансфертів Пенсійному фонду України до загальних доходів Зведеного бюджету”, “рівень податкового навантаження на економіку” та “рівень дефіциту Зведеного бюджету до ВВП”. З урахуванням кумулятивного впливу індикаторів ФБД на її загальний рівень забезпечується збільшення інтегрального індексу фіскальної безпеки України на 28,6 % у 2013 році та його знаходження в оптимальній зоні.

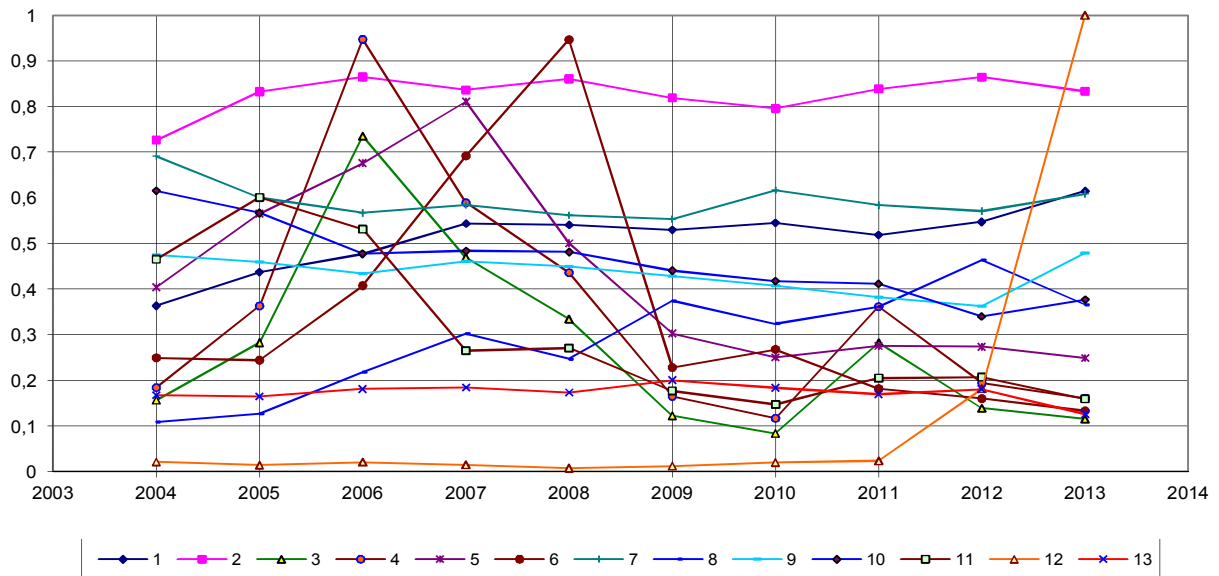


Рис. 3. Динаміка нормованих індикаторів фіскальної безпеки України

Примітка. Найменування індикаторів див. у табл. 1.

Проведений аналіз взаємозв'язків між ФБД та складовими фінансової безпеки підтвердив взаємозалежність усіх елементів фінансової безпеки, у тому числі й фіскальної, та їх безпосередній вплив на загальний рівень її забезпечення. Зокрема, розраховано коефіцієнти еластичності фінансової безпеки до зміни індикаторів ФБД й доведено, що найбільший вплив на рівень фінансової безпеки України має індикатор “рівень трансфертів Пенсійному фонду України до загальних доходів Зведеного бюджету”: зменшення зазначеного індикатора ФБД на 1 % збільшує рівень фінансової безпеки на 0,0404 %. З урахуванням кумулятивного впливу всіх індикаторів фіскальної безпеки України на інтегральний індекс фінансової безпеки України спостерігається збільшення її рівня відносно базового на 10,1 %.

У третьому розділі “**Стратегічні орієнтири забезпечення фіскальної безпеки держави**” досліджено взаємозв'язки макроекономічних і фіскальних показників, залежність між фіскальним потенціалом та ФБД, відображено проблеми й обґрунтовано стратегічні напрями забезпечення ФБД у контексті слідування національним інтересам України.

У результаті дослідження кількісного взаємозв'язку фіскальних та макроекономічних показників за допомогою використання моделі загальної економічної

рівноваги “АЛЬФА” розраховано коефіцієнти чутливості основних макропоказників до зміни доходів і видатків Зведеного бюджету України у 2014 році. Запропоновано визначати граничні значення доходів (а отже, й податкового навантаження) і видатків Зведеного бюджету України не на основі кривої Лаффера, а її опосередкованого аналога – статистичної залежності темпів приросту реального ВВП від дефлятора ВВП. Оскільки усереднена залежність темпів приросту реального ВВП від дефлятора ВВП має вигляд дзвоноподібної кривої, тому фактична залежність має декілька екстремумів та асиметричний зсув у ліву частину графіка. Аргументовано, що це дає змогу відслідкувати оптимальні значення фіскальних і макроекономічних показників, за яких можливо досягти найбільш позитивних темпів економічного зростання.

Визначено основні показники, на які варто зосередити увагу при реалізації заходів щодо підвищення рівня ФБД, а саме: ВВП, який є знаменником при розрахунку індикаторів ФБД; видатки бюджету, оптимізація яких сприятиме скороченню державного дефіциту; приріст фіскального потенціалу, за рахунок чого можливе збільшення фінансових надходжень. Доведено пряму залежність між ФБД та фіскальним потенціалом. Досліджено питання визначення майбутнього рівня ФБД на основі даних про базовий рівень ФБД та планованої зміни використання фіскального потенціалу, а також досягнення запланованого рівня ФБД із конкретизацією необхідних тенденцій приросту фіскального потенціалу.

Встановлено проблеми фіскальної сфери в Україні, які мінімізують рівень її фіскальної безпеки (рис. 4).

Зауважено, що усунення зазначених проблем можливо досягти шляхом реалізації зваженої державної політики через запровадження заходів ефективного стратегічного управління ФБД та формування сприятливого фіскального простору. Зокрема, акцентовано увагу на застосуванні загальних принципів управління державою (принципи самоорганізації та нелінійності).

З метою підвищення ефективності діяльності фіскальних органів України та забезпечення прийняттого рівня її фіскальної безпеки аргументовано необхідність надання функцій гарантування ФБД Раді національної безпеки і оборони України за тісної співпраці з Міністерством фінансів України. Це дозволить даній інституції комплексно підходити до вирішення важливих загальнодержавних проблем відповідно до національних економічних інтересів з урахуванням фіскальної складової й сприятиме зменшенню державних видатків на утримання апарату управління.

В дисертації обґрунтовано нестандартні потенційні джерела максимізації рівня фіскальної безпеки України. Аналітично доведено масштабність додаткового наповнення державної казни за рахунок використання нанотехнологій, біотехнологій та ІТ-технологій. Саме такі напрями діяльності мають великий невичерпний фіскальний потенціал, оскільки характеризуються незначними матеріальними затратами на їх реалізацію та можуть забезпечити значний фінансовий ресурс до бюджету держави.

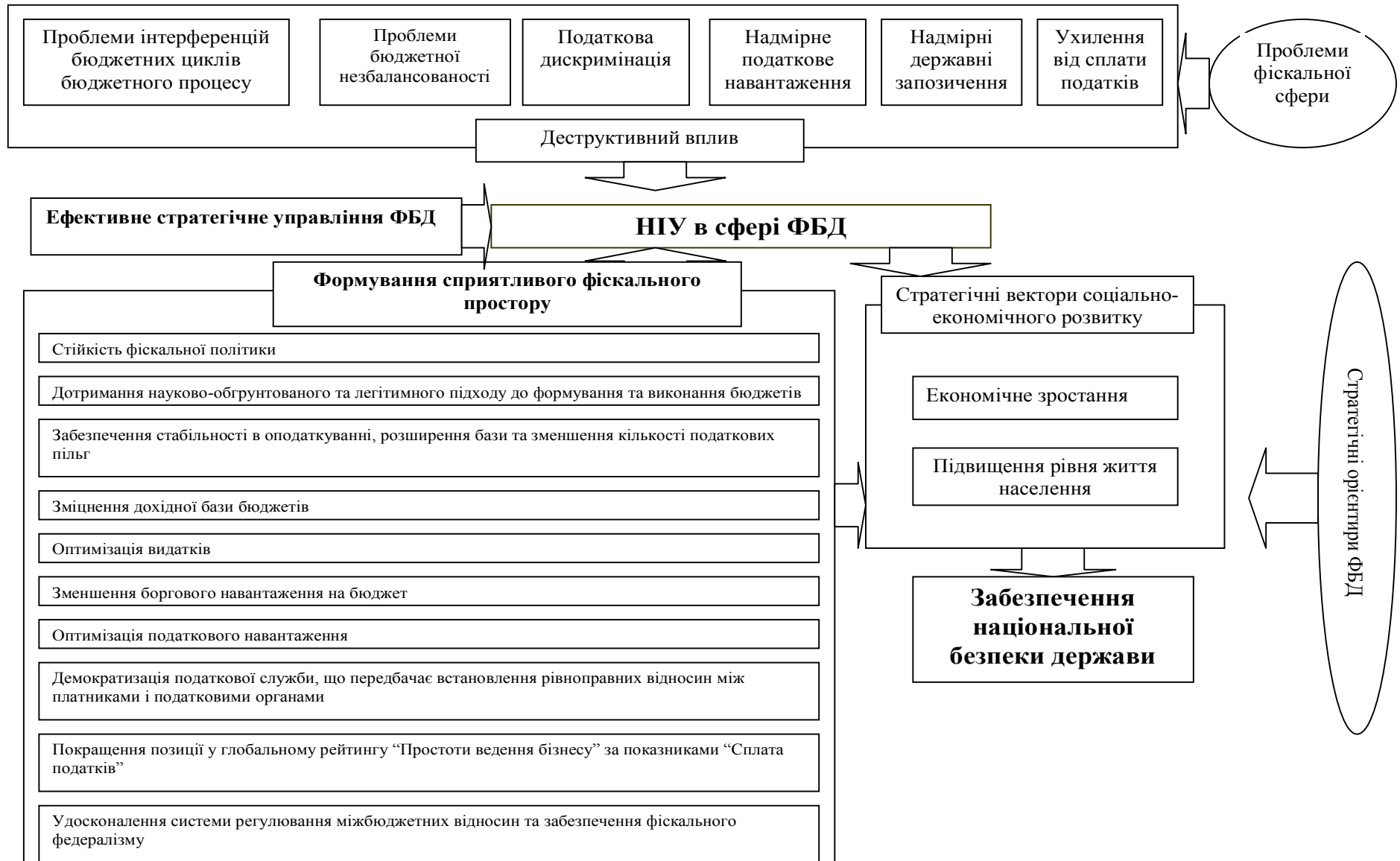


Рис. 4. Проблеми та стратегічні орієнтири забезпечення ФБД

ВИСНОВКИ

Результатом дисертаційного дослідження є теоретичне узагальнення та розв'язання актуального наукового завдання щодо визначення концептуальних засад і шляхів забезпечення фіскальної безпеки держави. Сформовано низку висновків теоретичного, методичного та науково-практичного характеру, які відображають вирішення завдань дисертаційної роботи відповідно до поставленої мети:

1. У дисертації встановлено, що ФБД є складовою національної безпеки та відіграє особливо важливу роль у процесі забезпечення фінансової безпеки держави. На основі дослідження наукових праць з теорії безпекознавства та фіскальної політики обґрунтовано авторське бачення сутності даної економічної дефініції. Встановлено складові елементи ФБД, до яких віднесено: безпеку фінансових надходжень, безпеку державних витрат, безпеку міжбюджетних відносин. Конкретизовано понятійно-категоріальний апарат ФБД, який сприяв ґрунтовному пізнанню її змісту.

2. Встановлено, що на рівень ФБД мають позитивний або негативний вплив чинники, які формуються за певних умов і ситуацій, що складаються на локальному чи глобалізаційному рівнях. Тому відповідно до джерел походження чинників запропоновано їхній поділ на екзогенні й ендогенні. Акцентовано увагу на деструктивному впливі “фіскальних термітів” щодо забезпечення ФБД на прийнятному рівні. Аргументовано, що комплексне дослідження чинників ФБД дає змогу з'ясувати потенційні небезпеки та загрози, що сприяє зменшенню можливої шкоди при реалізації необхідних управлінських дій. Дослідження механізму виникнення загроз ФБД дозволило конкретизувати етапи їхнього розвитку (зародження, вияв, загострення) та форми вияву (виклик, вплив, ризик). Для здійснення оцінки рівня фіскальної безпеки України систематизовано індикатори ФБД.

3. У результаті дослідження зарубіжного досвіду забезпечення ФБД вдалося виокремити придатні для впровадження у вітчизняну практику державного управління заходи, які сприятимуть стабілізації фіскальної сфери та зміцненню фіскальної безпеки України загалом. Ними визначено: доцільність запровадження пруденційного регулювання фіскальної сфери, що завдяки забезпеченню безперервного моніторингу фіскальних показників сприятиме утриманню їх значень у прийнятних межах; застосування бенчмаркінгу щодо управління державним боргом, що передбачатиме реалізацію ефективної боргової політики; можливість запровадження диференційованого підходу до фіскального навантаження на різні сектори економіки з метою підтримки виробничого, але за умови стабільної банківської системи; дотримання політики бюджетної економії з одночасним недопущенням неефективного використання бюджетних коштів; необхідність зменшення тіньової економіки шляхом скорочення нелегальної зайнятості через зменшення податкового тиску та посилення контролюючих дій податковими органами, що, у підсумку, матиме позитивний фіскальний ефект; застосування комплексного підходу щодо паралельного впливу як на рівень державного боргу, так і на ВВП.

4. Завдяки проведеному аналізу окремих макроекономічних і фіскальних показників за 2004 – 2013 роки розраховано числові дані індикаторів фіскальної

безпеки України. На основі застосування методів функціональних залежностей, макроекономічного моделювання, експертних оцінок, аналогового й законодавчого встановлено їхні порогові значення (нижній поріг, нижнє оптимальне, верхнє оптимальне, верхній поріг) та здійснено поділ на стимулятори та дестимулятори. Це дало змогу виявити реальні та потенційні “зони небезпеки”, в яких перебувають чи можуть знаходитися індикатори, а також встановити умови, необхідні для зміцнення ФБД.

5. У результаті проведення інтегральної оцінки рівня фіскальної безпеки України зроблено такі висновки: лише у 2006 – 2007 роках спостерігається знаходження інтегрального індексу у сприятливій зоні (між нижнім і верхнім оптимальними порогами), починаючи з 2008 до 2013 року спостерігається його знаходження у несприятливій зоні (між нижнім і нижнім оптимальним порогами). Встановлено, що зниження рівня інтегрального індексу фіскальної безпеки України зумовлено тим, що числові значення більшості індикаторів перебувають в межах нижніх порогових значень, а деякі з них – перетинають таку межу. Дослідження вагових коефіцієнтів і коефіцієнтів еластичності фіскальної безпеки України до зміни індикаторів дозволило встановити міру їхнього впливу на інтегральний індекс, що є необхідною інформацією для визначення важелів зміни загального рівня безпеки та розробки пріоритетних заходів щодо її максимізації.

6. Теоретичне й аналітичне обґрунтування взаємозв'язків між ФБД та іншими складовими фінансової безпеки дозволило продемонструвати існуючу взаємозалежність між ними. Визначення інтегрального індексу фінансової безпеки, розрахунок вагових коефіцієнтів індикаторів, коефіцієнтів еластичності фінансової безпеки до зміни індикаторів ФБД дозволили аргументувати значний взаємовплив між складниками фінансової безпеки. Встановлено, що найбільший вплив на рівень фінансової безпеки України має фіскальний індикатор “рівень трансфертів Пенсійному фонду України до загальних доходів Зведеного бюджету”. Загалом отримані результати дослідження рівня фінансової безпеки України вказують на її спадну динаміку впродовж останніх років, що свідчить про недосконалу економічну політику.

7. Дослідження аналізу взаємозв'язку макроекономічних і фіскальних показників проведено на основі розрахунків коефіцієнтів чутливості у 2014 році, що дозволило зробити ряд висновків. Встановлено, що збільшення доходів Зведеного бюджету України на 1,0 млрд. грн. зменшує номінальний ВВП на 2,79 млрд. грн., приріст реального ВВП – на 0,05 в.п., дефлятор ВВП – на 0,135 в.п. Навпаки, зменшення доходів Зведеного бюджету України збільшує номінальний ВВП на 3,0 млрд. грн., реальний ВВП – на 0,05 в.п., дефлятор ВВП – на 0,139 в.п. Збільшення видатків Зведеного бюджету України, що спрямовані на споживання, на 1,0 млрд. грн. збільшують номінальний ВВП на 3,96 млрд. грн., приріст реального ВВП – на 0,068 в.п., дефлятор ВВП – на 0,19 в.п.. Якщо збільшення видатків зведеного бюджету спрямовується на інвестиції, то номінальний ВВП збільшується на 3,96 млрд. грн., реальний ВВП – на 0,112 в.п., дефлятор ВВП – на 0,145 в.п. Навпаки, зменшення видатків Зведеного бюджету України зменшує номінальний ВВП на 3,53 млрд. грн., приріст реального ВВП – на 0,063 в.п., дефлятора ВВП – на 0,169 в.п., що свідчить про нелінійність економічних процесів. На основі проведених розрахунків

доведено, що мультиплікатор державних видатків переважає мультиплікатор державних доходів для стимулювання економічного зростання, тому дефіцитний бюджет більшою мірою стимулює економічне зростання.

8. Аргументовано, що поліпшення стану ФБД можливе за рахунок максимізації ВВП, оптимізації видаткової частини бюджетів і приросту фіскального потенціалу. Завдяки моделюванню взаємозалежності між фіскальним потенціалом і ФБД встановлено їхню пряму залежність. Результати дослідження свідчать, що за допомогою методів диференціального числення можна розрахувати не будь-які значення ФБД, а визначити найоптимальніші. Застосування методів теорії ймовірностей та математичної статистики дозволяє оцінити вплив випадкових величин при оцінюванні майбутніх значень показників ФБД. Доведено, що дана модель дає можливість оцінювати рівень майбутньої ФБД на основі її оцінки в базовому періоді та запланованих бюджетних показників, а також дозволяє визначати, які зміни варто здійснити із фіскальними показниками для досягнення бажаного рівня ФБД.

9. Проведене дослідження дало змогу систематизувати наявні проблеми фіскальної сфери, що сприяють зменшенню рівня фіскальної безпеки України. Встановлено, що зміцнення ФБД можливе за рахунок проведення зваженої політики держави щодо формування сприятливого фіскального простору й ефективного стратегічного управління ФБД. Акцентовано увагу на відсутності єдиного державного органу, який би займався комплексним вирішенням проблем ФБД. Обґрунтовано, що в умовах фінансової нестабільності та неможливості збільшення видатків на утримання апарату управління доцільно надати функції гарантування ФБД Раді національної безпеки і оборони України за тісної співпраці з Міністерством фінансів України. Визначено потенційні можливості покращення стану ФБД за рахунок диверсифікації джерел дохідної бази бюджетів (використання нанотехнологій, біотехнологій та ІТ-технологій).

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях

1. Баранецька О. Характеристика фінансово-економічних чинників та індикаторів фіскальної безпеки держави / Ольга Баранецька // Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2008. – № 4. – С. 436–442 (0,6 д.а.).

2. Баранецька О.В. Забезпечення фіскальної безпеки України в умовах фінансової кризи / Ольга Баранецька // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: Збірник наукових праць. Вип. 3 (16): Економічні науки. – Чернівці, Технодрук, 2009. – С. 28–36 (0,6 д.а.).

3. Баранецька О. Модель взаємозалежності між фіскальним потенціалом та фіскальною безпекою держави / Ольга Баранецька // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – Т. 3. – С. 161–165 (0,3 д.а.).

4. Баранецька О. Аналіз показників фіскальної сфери / Ольга Баранецька // Наукові записки. Серія “Економіка”, м. Острог. – 2011. – № 17. – С. 4–16 (0,6 д.а.).

5. Баранецька О. Фіскальна безпека держави: індикатори, загрози та основи моніторингу / Ольга Баранецька, Володимир Мартинюк // Наукові записки Острозької академії. – 2007. – Серія: Економіка. – Випуск 9. – Ч. 1. – С. 186–195 (0,7 д.а., особистий внесок: встановлено загрози фіскальній безпеці держави).

6. Баранецька О. Модель моніторингу економічної безпеки держави / Ольга Баранецька, Володимир Мартинюк // Наука молода. – 2007. – № 7. – С. 119–124 (0,4 д.а., особистий внесок: сформовано схему моніторингу економічної безпеки держави).

7. Баранецька О. Національні інтереси України в сфері фіскальної безпеки / Ольга Баранецька, Володимир Мартинюк // Наука молода. – 2008. – № 9. – С. 83–87 (0,5 д.а., особистий внесок: систематизовано перелік національних інтересів України в сфері фіскальної безпеки).

8. Мартинюк В. П. Оцінка фіскальної безпеки України / В.П. Мартинюк, О. В. Баранецька // Світ фінансів. – 2013. – №1. – С. 114–122 (0,4 д.а., особистий внесок: визначено індикатори фіскальної безпеки України та запропоновано й обґрунтовано методику оцінки її стану).

9. Мартинюк В. П. Оценка отдельных показателей фискальной безопасности государства / В. П. Мартинюк, О. В. Баранецкая // Бизнес Информ. – 2013. – № 8. – С. 15–21 (0,5 д.а., личный вклад: определено и аналитически обосновано показатели для исследования фискальной безопасности государства).

10. Мартинюк В.П. Окремі заходи щодо забезпечення фіскальної безпеки держави: зарубіжний досвід / В.П. Мартинюк, О.В. Баранецька // Науковий вісник Одеського національного економічного університету. – Науки: економіка, політологія, історія.– Одеса, 2013. – № 26 (205). – С. 23–31 (0,6 д.а., особистий внесок: проаналізовано практику зарубіжних країн щодо забезпечення та максимізації рівня фіскальної безпеки держави).

Публікації у виданнях іноземних держав

11. Martynyuk V., Baranetska O., Klimchuk V. Bewertung ausgewählter Indikatoren der Fiskalsicherheit des Staates // Osteuropa: Schwierigkeiten bei der Neuorientierung. – Berlin. – 2013. Juli-September. – S. 48–53 (0,5 д.а., особистий внесок: висвітлення статистичних даних за показниками фіскальної сфери та здійснення їх аналізу).

Публікації в інших виданнях

12. Агробізнес: проблеми, сучасний стан та перспективи розвитку: [Колективна монографія] / За заг. Ред. Г. Є. Жуйкова, Я. В. Сухій, В. С. Ніценка. – Книга 2. – Одеса: ТОВ “Лерадрук”, 2012. – 656 с. (0,7 д.а., особисто авторові належить розділ “Концептуальні засади фіскальної безпеки держави”).

13. Баранецька О. Загрози фіскальній безпеці держави / Ольга Баранецька // Пріоритети економічного розвитку України: історія та сьогодення: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Вінниця, (10–11 квітня 2007 р.) – Вінниця, 2007. – С. 444–450 (0,2 д.а.).

14. Баранецька О. Теоретичні засади фіскальної безпеки держави / Ольга

Баранецька // Економічний і соціальний розвиток України у XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації: матеріали IV Міжнародної наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Тернопіль; відп. за вип. Монастирський Г. Л. – Тернопіль, 2007. – С. 38–40 (0,1 д.а.).

15. Баранецька О. Теоретичні аспекти моніторингу фіскальної безпеки держави / Ольга Баранецька // Тенденції та перспективи розвитку податкової системи України: матеріали наук.-практ. конф. до 10-річчя Науково-дослідного центру з проблем оподаткування. – Ірпінь: Національний університет ДПС України, 2008. – С. 457–459 (0,1 д.а.).

16. Баранецька О. Методи оцінки фіскальної безпеки держави / О. Баранецька, В. Мартинюк // Проблемы и перспективы становления финансовой системы Украины: материалы XII Всеукраинской наук.-практ. конф. студентов, аспирантов и молодых ученых, г. Севастополь, (14–17 октября 2009 г.). – Севастополь, 2009. – С. 175–177 (0,2 д.а., личный вклад: обоснована методика оценки фискальной безопасности государства).

17. Баранецька О. Вплив інфляційного податку на фіскальну безпеку держави / Ольга Баранецька // Фінансово-економічні проблеми розвитку України в умовах ринку: матеріали другої Всеукр. наук.-практ. конф. студентів, аспірантів та науковців, м. Рівне, (26–27 лютого 2009 р.). – Рівне: РІ ВМУРоЛ “Україна”, 2009. – С. 17–20 (0,2 д.а.).

18. Баранецька О. Інфляційний податок / Ольга Баранецька // Економіка та фінанси в умовах глобалізації: досвід, тенденції та перспективи розвитку: матеріали I Міжнародної наук.-практ. конф., м. Макіївка, (22–24 квітня 2009 р.); ред. рада: В. І. Веретенников та ін. – Макіївка: Макіївський екон.-гуманітарний ін-т, 2009. – С. 16–18 (0,1 д.а.).

19. Баранецька О. Координація зв'язків фіскальної безпеки держави: позитивні та негативні аспекти взаємовпливу / Ольга Баранецька // Проблеми розбудови митної системи в інтересах економічної безпеки України: матеріали III наук.-практ. семінару з міжнародною участю, м. Тернопіль, (26–27 лютого 2009 р.); відп. за вип. Мартинюк В. П. – Тернопіль, 2009. – С. 13–15 (0,1 д.а.).

20. Баранецька О. Характеристика індикаторів фіскальної безпеки держави / Ольга Баранецька // Міжнародна науково-практична конференція “Економічний та соціальний розвиток посткомуністичних держав в умовах глобалізації” (Варшава – Рівне – Пьотрков Трибунальський, 21–22 квітня 2010р.) – Рівне: РІ ВМУРоЛ “Україна”, 2010. – С. 319–324 (0,2 д.а.).

21. Баранецька О. Стратегічні напрями забезпечення фіскальної безпеки держави у контексті слідування національним інтересам України / Ольга Баранецька // Стратегія розвитку України у глобальному середовищі: матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, м. Ялта (17–19 листопада 2010р.) – Ялта, 2010. – С. 49–52 (0,2 д.а.).

22. Баранецька О. Аналіз взаємозв'язків між фіскальною безпекою держави та фінансовою безпекою банківської системи / Ольга Баранецька // Трансформаційні процеси в економіці держави та регіонів: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя (20 – 21 жовтня 2011) – м. Запоріжжя, 2011. – С. 98–99 (0,1 д.а.).

23. Баранецька О. Проблеми фіскальної безпеки держави в умовах сьогодення / Ольга Баранецька // Наукова молодь: інноваційні підходи в освіті і науці: матеріали II наук.-практ. Інтернет - конф. – Луганськ: Державний заклад “Національний університет імені Тараса Шевченка”, 2012. – С. 25–27 (0,1 д.а.).

24. Баранецька О. Обґрунтування взаємозв'язків між фінансовою безпекою страхового ринку та фіскальною безпекою держави / Ольга Баранецька // Проблемні аспекти функціонування фінансової системи України в умовах дестабілізаційних економічних процесів: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет - конференції, м. Хмельницький (24 – 25 січня 2013 р.). – Хмельницький: Хмельницький економічний університет, 2013. – С. 43–45 (0,1 д.а.).

25. Баранецька О. Проблеми та стратегічні орієнтири забезпечення фіскальної безпеки держави / Ольга Баранецька // Легалізація економіки та протидія корупції в системі економічної безпеки держави: матеріали міжнародної науково-практичної - конференції. – м. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2013. – С. 39–44 (0,2 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Баранецька О. В. Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави. – Національний інститут стратегічних досліджень. Київ, 2014.

У дисертації представлено результати дослідження концептуальних засад фіскальної безпеки держави та шляхів її забезпечення. Запропоновано нове поняття “фіскальна безпека держави”, обґрунтовано її місце в загальній ієрархії національної безпеки та встановлено її складові, а також конкретизовано понятійно-категоріальний апарат.

Здійснено інтегральну оцінку рівня фіскальної безпеки України. Обґрунтовано взаємозв'язки між фіскальною безпекою держави та складовими фінансової безпеки. Виконано моделювання та проаналізовано взаємовплив макроекономічних і фіскальних показників.

Значну увагу приділено дослідженню залежності між фіскальним потенціалом і фіскальною безпекою держави.

Ідентифіковано проблеми фіскальної сфери та забезпечення фіскальної безпеки України на прийнятному рівні й запропоновано можливі напрями її зміцнення.

Ключові слова: фіскальна безпека держави, загрози фіскальній безпеці держави, чинники фіскальної безпеки держави, індикатори фіскальної безпеки України, інтегральний індекс, порогові значення, національні економічні інтереси, фіскальна сфера, фіскальний потенціал.

АННОТАЦИЯ

Баранецкая О. В. Фискальная безопасность государства: концептуальные основы и пути обеспечения. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 21.04.01 – экономическая безопасность государства. – Национальный институт стратегических исследований. Киев, 2014.

В диссертации представлены результаты исследования концептуальных основ фискальной безопасности государства и путей ее обеспечения. Предложено новое понятие “фискальная безопасность государства”, обоснованно ее место в общей иерархии национальной безопасности и указаны составляющие, конкретизирован понятийно-категориальный аппарат.

Систематизированы факторы и угрозы фискальной безопасности государства. Отражено механизм возникновения угроз с указанием этапов их развития и форм проявления. Установлен перечень индикаторов фискальной безопасности государства, обосновано их экономическое содержание.

Исследован зарубежный опыт обеспечения фискальной безопасности государства, что позволило определить различные меры воздействия правительств отдельных стран мира в период глобальной экономической рецессии и в условиях современной финансовой нестабильности для достижения улучшения их социально-экономического положения.

На основе исследования тенденций основных макроэкономических и фискальных показателей определены числовые данные индикаторов. Проведено интегральную оценку уровня фискальной безопасности Украины. Установлено весовые коэффициенты индикаторов фискальной безопасности Украины и осуществлены расчеты чувствительности интегрального индекса к их изменению.

Проанализирована взаимосвязь между фискальной безопасностью государства и составляющими финансовой безопасности. Рассчитаны коэффициенты эластичности финансовой безопасности к изменению фискальных индикаторов.

Осуществлено моделирование и анализ взаимовлияния макроэкономических и фискальных показателей.

Значительное внимание уделено исследованию зависимости между фискальным потенциалом и фискальной безопасностью государства. Рассмотрены показатели, за счет изменения которых, возможно максимизировать общий уровень фискальной безопасности.

Идентифицированы проблемы фискальной сферы и обеспечение фискальной безопасности Украины на приемлемом уровне и конкретизированы возможные направления ее укрепления. Обоснованно нестандартные потенциальные источники максимизации уровня фискальной безопасности Украины.

Ключевые слова: фискальная безопасность государства, угрозы фискальной безопасности государства, факторы фискальной безопасности государства, индикаторы фискальной безопасности Украины, интегральный индекс, пороговые значения, национальные экономические интересы, фискальная сфера, фискальный потенциал.

ANNOTATION

Baranetska O.V. Fiscal security of the state: conceptual fundamentals and ensuring ways. - Manuscript.

Thesis for obtaining the Candidate Degree in Economics, speciality 21.04.01 – economic security of the state. – National Institute for Strategic Studies. Kyiv, 2014.

The thesis presents the results of a study of conceptual fundamentals and ensuring ways. A new concept “fiscal security of the State” has been offered, its place in the overall hierarchy of national security has been proved and its components have been specified, conceptual and categorical apparatus has been fleshed out.

An integrated assessment of the fiscal security of Ukraine has been carried out. The analysis of the relationship between fiscal security of the state and financial security components has been investigated. An interference modeling and analysis of macroeconomic and fiscal indicators have been done.

Special attention has been paid to the study of dependence between fiscal capacity and fiscal security.

The problems of fiscal area and ensuring fiscal security of Ukraine at the acceptable level have been identified and possible directions of its strengthening have been fleshed out.

Keywords: fiscal security of the state, threats to fiscal security of the state, factors of fiscal security of the state, indicators of fiscal security of Ukraine, the integral index, threshold values, national economic interests, fiscal sphere, fiscal capacity.